

وضعیت اجرایی کنوانسیون رامسر در ایران

فرهاد دبیری^۱

برهان ریاضی^۲

فرانک طاهری یزدی^{۳*}

Faranak_t1383@yahoo.com

چکیده

تالابها بالاترین تولید کننده اکوسیستمهای آبی محسوب می شوند که چه از نظر اکولوژیکی و حفظ تنوع زیستی و چه از نظر اقتصادی- اجتماعی نقش مهمی را ایفا می کنند. اهمیت تالابها برای بشر از دیر باز شناخته شده بود آن چنانکه نقش این زیستگاهها در بقا و توسعه فرهنگهای کهن و در عرصه تاریخ بشری غیر قابل انکار است. با این وجود تالابها جزء تهدید شونده ترین زیستگاهها قرار دارند که این موضوع ناشی از خشکاندن و تغییر کاربری، ایجاد آلودگی و برداشت بی رویه از گونه های تالابی می باشد. لذا اهمیت وجود تالابها نشان می دهد که به منظور حفاظت و بهره برداری پایدار از این اکوسیستم تدابیر ویژه ای مورد نیاز است تا حفاظت از آن به بهترین نحو ممکن صورت گیرد. توافق بین المللی کنوانسیون رامسر در سال ۱۹۷۱ اقدامی در این راستا بود. جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۹۷۵ میلادی برابر با ۱۳۵۴ شمسی به این کنوانسیون ملحق شده و تا سال ۱۳۷۸ تعداد ۲۲ تالاب با مساحت ۱۴۸۱۱۴۷ هکتار را به عنوان سایتهای رامسر به ثبت رسانده است و از آن جا که ماده ۹ قانون مدنی بیان می کند: «مقررات عهدی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون است» لذا بر اساس این ماده کنوانسیون مذکور لازم الاجرا و کشور ایران به عنوان یکی از متعاهدین ملزم به اجرای مفاد کنوانسیون مذکور می باشد. مقاله حاضر وضعیت اجرای کنوانسیون رامسر در ایران را مورد بررسی قرار می دهد.

کلمات کلیدی: تالابها، اکوسیستمهای آبی، تنوع زیستی، توافق بین المللی، کنوانسیون رامسر

۱- عضو هیأت علمی گروه حقوق محیط زیست، دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
۲- عضو هیأت علمی گروه علوم محیط زیست، دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
۳- کارشناس ارشد حقوق محیط زیست، دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران (مسئول مکاتبات).

مقدمه

در ۲ فوریه ۱۹۷۱ متن نهایی کنوانسیون رامسر مشتمل بر یک مقدمه و دوازده ماده که ثمره ۹ سال مطالعه دقیق و همکاری بین المللی میان دانشمندان و متخصصان حقوقی بسیاری از کشورها و سازمانهای بین المللی نظیر ICBP، CIC، FAO، IUCN و IWRB می باشد در جلسه ای بین المللی که توسط آقای «اسکندر فیروز» رئیس سازمان شکاربانی و نظارت بر صید وقت سازماندهی شده و در هتل رامسر در شهر رامسر برگزار گردید، پذیرفته شد و در روز بعد به امضای مقامات ۱۸ کشور جهان رسید و برای امضای سایر کشورها توسط دولت ایران به مدیر کل سازمان یونسکو سپرده شد، در نهایت در تاریخ ۴ شهریور ۱۳۵۱ (۲۶ اوت ۱۹۷۲) از طرف نماینده ایران در پاریس به امضا رسیده و تصویب گردیده و اجازه تسلیم اسناد تصویب آن داده شد (۲و۱).

این قانون مشتمل بر یک ماده و متن کنوانسیون ضمیمه پس از تصویب مجلس سنا در تاریخ روز دوشنبه ۱۳۵۲/۱۱/۱۸ در جلسه روز سه شنبه ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ به تصویب مجلس شورای ملی رسید. قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل اصلاحی کنوانسیون مربوط به تالابهای مهم بین المللی به ویژه تالابهای زیستگاه پرندگان آبی (کنوانسیون رامسر) در جلسه روز سه شنبه ۱۳۶۴/۳/۱۴ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۴/۳/۲۵ به تأیید شورای نگهبان رسیده و طی نامه مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۸ ریاست جمهوری به نخست وزیری، واصل و جهت اجرا ابلاغ گردید.

سند الحاق نیز به مرجع امانتدار کنوانسیون یعنی مدیرکل سازمان یونسکو تقدیم و کنوانسیون رامسر با توجه به ماده ۱۰ متن کنوانسیون چهار ماه پس از تأیید سند، برای جمهوری اسلامی ایران لازم الاجرا گردید (۳).

ساختار کنوانسیون رامسر

کنوانسیون تالابها که همچنین تحت عنوان «کنوانسیون رامسر» شناخته شده است، یک پیمان بین الدولی می باشد که چارچوبی را برای انجام همکاریهای بین الدولی به منظور حفاظت از زیستگاههای تالابی ایجاد نموده است. اهداف

کنوانسیون عمدتاً به منظور جلوگیری از نابودی تالابها، اطمینان از حفاظت آنها و توجه به ارزشهای اقتصادی-فرهنگی-علمی و گردشگری آنها و ممانعت از خشک شدن آنها به عنوان زیستگاه جانوران به خصوص پرندگان آبی و کنار آبی و بهره برداری معقولانه جهت ابقا برای نسل های آینده متمرکز است. کنوانسیون تالابها پس از پذیرش در سال ۱۹۷۱ به دنبال دریافت هفتمین سند قبولی یا تصویب از جانب یونسکو (مرجع نگهدارنده کنوانسیون) لازم الاجرا شد. پس از آن متن کنوانسیون توسط «پروتکل پاریس» در ۱۹۸۲ در خصوص افزایش ماده ۱۰ مکرر به متن کنوانسیون و «اصلاحات رجینا» در ۱۹۸۷ در خصوص یک سری اصلاحات خصوصاً در مورد مواد ۷ و ۶ کنوانسیون در زمینه های عملکرد کنوانسیون، اختیارات کنوانسیون، تقویت نقش کنفرانس اعضا، ایجاد کمیته دائمی بودجه و ایجاد دبیر خاتمه دائمی، مورد بازنگری قرار گرفت. دبیرخانه کنوانسیون رامسر در شهر «گلند سوییس» و شعبه دوم آن در «اسلیم بریج» کشور انگلستان قرار دارد. کمیته دائمی به عنوان رکن اصلی کنوانسیون رامسر نقش اجرایی کنوانسیون را عهده دار است. هیأت تجدید نظر علمی و فنی از دیگر ارکان مهم کنوانسیون به شمار می رود که نقش اساسی در پیشبرد اهداف کنوانسیون ایفا می کند (۴و۲).

همچنین «کنفرانس اعضای پیمان» بدنه حاکم بر کنوانسیون رامسر می باشد. در واقع نمایندگان دولتی، هر ۳ سال یک بار به منظور دریافت گزارش از عملکرد ۳ ساله و تجدید نظر در مورد آن تشکیل جلسه داده و برنامه کاری و ترتیبات بودجه ای را برای سه سال آینده، تعیین و تصویب خواهند نمود. تاکنون کشورهای عضو کنوانسیون رامسر ۹ اجلاس برگزار کرده اند. در چهارمین اجلاس کشورهای عضو در شهر مونترو سوییس رکورد مونترو که شامل لیست تالابهایی که در کنوانسیون رامسر به ثبت رسیده اما دچار تغییراتی در خصوصیات اکولوژیکی شده و یا در حال تغییرات اکولوژیکی می باشد تأسیس گردید و بر اساس آن کشورهایی که دارای سایت (Montreux Record) می باشند، موظف به احیای

« مناطق مردابی، آبگیر، توربزار (پیت زار)، برکه های مصنوعی یا طبیعی که به طور دائم یا موقت دارای آب ساکن یا جاری شیرین، لب شور یا شور مشتمل بر مناطقی از آبهای دریایی که عمق آب هنگام پایین ترین جزر بیش از ۶ متر نباشد» (۳).

دولتهایی که عضو کنوانسیون می باشند، علاوه بر وظایف عمومی شامل افزودن ملاحظات مرتبط با حفاظت از تالابها در برنامه ریزیهای بهره وری از زمین متعهد به اجرای ۵ وظیفه اصلی به ترتیب ذیل می باشند:

- تعیین حداقل ۱ تالاب جهت درج در فهرست تالابهای با اهمیت بین المللی (به استناد بند ۴ ماده ۲ کنوانسیون).
  - ترویج بهره برداری معقولانه از تالابها در کشور (موضوع بند ۱ ماده ۲ کنوانسیون).
  - مشورت با سایر اعضا در مورد اجرای وظایف تحت کنوانسیون به ویژه در مورد سیستمهای آبی و گونه های مشترک تالابهای مرزی (موضوع ماده ۵ کنوانسیون).
  - ایجاد ذخیره گاههای تالابی یا مناطق حفاظت شده (به استناد بند ۱ ماده ۴ کنوانسیون).
  - تنظیم نقشه های اصلاحی تالابها جهت تسهیل حفظ و حراست و تا حد امکان بهره برداری صحیح از تالابها (موضوع بند ۱ ماده ۳ کنوانسیون).
- در خصوص چگونگی عضویت در کنوانسیون به استناد بند ۲ ماده ۹ کنوانسیون هر کشور عضو سازمان ملل متحد یا یکی از مؤسسات تخصصی آن، آژانس بین المللی انرژی اتمی یا دیوان بین المللی می تواند در صورت امضا اسناد عضو کنوانسیون شود. امضای اسناد عضویت و تصویب آن توسط نماینده رسمی کشور مربوطه و دبیر کل یونسکو انجام می پذیرد. هر کشور متقاضی می باید حداقل ۱ تالاب را به منظور الحاق به فهرست تالابهای با اهمیت بین المللی معرفی نماید. حدود این تالابها به استناد بند ۱ ماده ۲ کنوانسیون می بایست در یک نقشه به طور دقیق مشخص شود که لازم است هنگام عضویت یا هر چه سریعتر پس از عضویت ارائه شود. شرح خصوصیات هر تالاب

مجدد سایت و جلوگیری از تغییرات اکولوژیکی آن می باشند. در غیر این صورت سایت مزبور از لیست سایتهای کنوانسیون رامسر حذف خواهد شد (۴). تاکنون ۵۷ تالاب از مجموع ۱۷۱۷ تالاب ثبت شده در کنوانسیون رامسر در لیست MR قرار گرفته اند که در مجموع مساحت این تالابها ۳۰۵۵۴۰۲۴ هکتار می باشد که حدود ۲ درصد از مساحت کل تالابهای ثبت شده در کنوانسیون رامسر را شامل می شود. همچنین ۳۱ کشور عضو کنوانسیون رامسر دارای حداقل ۱ سایت در لیست سایتهای MR می باشند. در بین این کشورها ایران و یونان با ۷ سایت در لیست MR بیشترین تالاب آسیب دیده را در بین ۳۱ کشور دارا می باشند.

البته کشور ایران در مقایسه با کشور یونان با مساوی بودن تعداد تالابهای موجود در لیست مونترو با توجه به این که مساحت MR یونان ۱۳۸۱۶۰ هکتار و مساحت MR کشور ایران ۵۸۶۹۰۰ هکتار می باشد به مراتب وضعیت نامساعدتری دارد. در کل از مجموع مساحت تالابهای ثبت شده در سایت رامسر از کشور ایران در حدود ۳۹/۵ درصد آن در لیست سایت MR می باشد (۵).

صندوق اعتبارات کوچک رامسر توسط اعضای پیمان و به منظور فراهم نمودن امکانات مورد نیاز کشورهای در حال توسعه در راستای اجرای مفاد کنوانسیون، حفاظت و مدیریت تالابها، ترویج استفاده معقولانه از منابع تالابی و همچنین فعالیتهای آموزشی و ترویجی تأسیس گردید. این کمک مالی همچنین به منظور اقدامات اضطراری در ارتباط با تالابهایی که در معرض تخریب یا خطر قریب الوقوع می باشد در نظر گرفته شده است. همچنین کشورهای در حال توسعه غیر عضو می توانند این اعتبارات را جهت انجام اقدامات مقدماتی به منظور عضویت در کنوانسیون در خواست نمایند (۲ و ۶).

مفاد کنوانسیون رامسر: اصول، ارزشها و اهداف معاهده در مقدمه و رژیم حقوقی آن در مواد دوازده گانه بیان شده است. کنوانسیون رامسر مفهوم بسیار گسترده ای را با عنوان تالاب پذیرفته و تحت پوشش قرار می دهد. تعریف تالاب به استناد بند ۱ ماده ۱ کنوانسیون عبارت است از:

نظر رئیس جمهور می‌باشد که مسئولیت نظارت و اجرای آن را برعهده دارد. سازمان محیط زیست برای پیشرفت کار، کمیته ای با نام کمیته ملی کنوانسیون رامسر با حضور نماینده های وزارت علوم، وزارت نفت، وزارت امور خارجه، وزارت جهاد کشاورزی و ... و دو نماینده از NGO های زیست محیطی، تشکیل داده است که برترین گروههای تصمیم گیر در این رابطه هستند. بررسی وضعیت کنونی تالابهای مندرج در کنوانسیون رامسر با در نظر گرفتن تمام شرایط زیست محیطی آن از وظایف اصلی این کمیته است. به این ترتیب که با تشکیل جلسه ها با حضور نماینده های سازمانهای درگیر با امور تالابها مشکلات اکولوژیک و غیر اکولوژیک تالابها سنجیده می‌شوند. از جمله برنامه های اجرایی این کمیته می‌توان به بررسی دوباره تالابهای در معرض خطر انقراض نام برد. زیرا تالابها به دلیل دارا بودن شرایط اکولوژیک خاص و متغیر نیازمند بررسیها و مطالعات مستمر هستند تا آمار و اطلاعات جدیدی از آنها در دسترس باشد. همچنین معرفی تالابهای جدیدی که شرایط عضویت در لیست کنوانسیون رامسر را داشته اند و انجام مطالعات احیای تالابهای از بین رفته از دیگر برنامه های کمیته ملی بوده است. متأسفانه کمیته ملی کنوانسیون رامسر بنا به شواهد موجود به دلیل نداشتن بودجه، قدرت اجرایی ندارد. تنها عملکرد این کمیته ارجاع نتایج تئوری جلسات به معاونت محیط طبیعی سازمان محیط زیست است، بدون آن که عکس العمل آنها نسبت به نظریه های ارائه شده برگشت داده شوند.

پس از به ثبت رسیدن تالابی در کنوانسیون رامسر، باید برای حفظ، احیا و توسعه آن برنامه ریزی کرد. از جمله اقدامات کمیته فرعی کنوانسیون رامسر آن بوده است که در این مدت با همیاری ژاپنی ها برای حفظ و نگهداری تالاب انزلی طرحی آماده شده است و این طرح برآن است تا با آموزش عموم مردم، از محیط زیست این تالاب حفاظت نماید و از ورود فاضلابهای مسأله ساز به این ناحیه جلوگیری شود که چنین اقداماتی کافی نمی‌باشد و خصوصاً در خصوص ۷ تالابی که به

می باید مطابق دستور العمل « برگه های اطلاعاتی رامسر» تنظیم شود. اطلاعات این برگه ها به طور منظم تحت عنوان «راهنمای تالاب های با اهمیت بین المللی» که از پایگاه اطلاعاتی رامسر استخراج می شود، منتشر می گردد. کشورها می توانند پس از عضویت، مکانهای بیشتری را به فهرست تالاب های با اهمیت بین المللی اضافه نمایند(موضوع بند ۵ ماده ۲ کنوانسیون)(۲).

اجرای کنوانسیون رامسر در ایران

در ایران سازمانها و دستگاههای اجرایی زیر ارتباط مستقیم با الزامات کنوانسیون رامسر را دارا هستند:

- سازمان حفاظت محیط زیست

- وزارت نیرو

- وزارت جهاد کشاورزی

- سازمان بنادر و کشتیرانی

- سازمان مدیریت و برنامه ریزی

از میان سازمانها و دستگاههای فوق سازمان مدیریت و برنامه ریزی به لحاظ مسائل برنامه ریزی، اعتبار و تخصیص بودجه مرتبط با کنوانسیون می‌باشد و همچنین به استناد ماده ۳ آیین نامه اجرایی تبصره (۲) ماده (۲) قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۵۴ که در جلسه مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۸ به پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی به تصویب هیأت وزیران رسیده است، وزارت نیرو موظف گردیده تا ظرف ۳ سال بعد از ابلاغ آیین نامه مذکور نسبت به تهیه حد بستر و حریم اقدام نماید و همچنین وزارت جهاد کشاورزی و وزارت نیرو موظف گردیده اند به ترتیب نسبت به علامت گذاری حد بستر و حدود اراضی مستحدث و علامت گذاری حد حریم ظرف سه ماه اقدام نمایند(۷).

سازمان حفاظت محیط زیست با توجه به مسئولیت قانونی خود و موارد ۱، ۶ و ۹ و به خصوص ماده ۱۶ حفاظت و بهسازی مصوب سال ۱۳۵۳ مسئولیت کلی نظارت بر اجرای قانون را عهده دار است(۸).

سازمان حفاظت محیط زیست به عنوان متولی و مسئول اجرای کنوانسیون رامسر یک دستگاه مستقل دولتی زیر

- تهیه و تدوین ضوابط، دستورالعملها، راهنماها از طریق تهیه راهنمای تالابهای ایران و تهیه ضوابط حقایق تالابها و رودخانه ها و همچنین پیگیری تعیین حریم برای تالابهای کشور و ارزش گذاری اقتصادی تالابها

- پاسخگویی به استعلامهای استانها در زمینه های مختلف و بررسی عوارض فعالیتها و طرحهای توسعه در خصوص اقداماتی همچون آبیاری پروری، بهره برداری از منابع آب تالاب و کشاورزی و سایر طرحهای توسعه می باشد (۱۰).

استنتاج تطبیقی: واضح است که با عضویت ایران در کنوانسیون رامسر پس از تصویب مجلس شورای ملی، راجع به تالابهای مهم بین المللی به خصوص تالابهای زیستگاه پرندگان آبی، می باید از اصول و قوانین مطرح شده در این کنوانسیون پیروی کرد و مقررات کنوانسیون رامسر در حکم قانون خواهد بود. لذا اصول و قوانین ملی موجود در رابطه با تالابها و همچنین عملکرد سازمانهای مسئول در این راستا می بایست با چارچوب کنوانسیون رامسر منطبق باشد ولی چنانکه به بررسی کنوانسیون رامسر و همچنین بیان وضعیت ملی در خصوص تالابها و وظایف و اختیارات ارگانهای مسئول و اثرگذار پرداخته شد، مشاهده می گردد کنوانسیون رامسر در تصمیمات کنفرانس اعضا، چارچوب و اصولی را مدنظر قرار داده است که در قوانین ملی بسیار کمرنگ می نماید و یا حتی در برخی موارد جایگزین ملی ندارد در حالی که با رعایت این اصول و ایجاد قوانین و مقررات لازم می توان تا حد مطلوبی تالابها را ساماندهی و مدیریت نمود که از جمله مقررات تطبیقی و متأثر از کنوانسیون می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- **تطبیق با ماده ۲ کنوانسیون:** کنوانسیون رامسر در بند ۴ ماده ۲ تصریح می نماید طرفهای متعاقد با اعمال مدیریت صحیح کوشش خواهند نمود تعداد پرندگان آبی را در تالابهای مربوطه افزایش دهند. با تطبیق این مورد با عملکرد ملی در این زمینه متأسفانه با شواهدی مواجه هستیم از جمله این که به بیان معاون محیط طبیعی و تنوع زیستی سازمان حفاظت محیط زیست ایران، یکی از خطراتی که طبیعت و تنوع زیستی ایران را تهدید می کند آلودگی آبها اعم از منابع آبهای داخلی و

دلیل بهره برداریهای مخرب و بروز تغییرات شدید اکولوژیکی در فهرست مونترو قرار گرفته اند عدم چاره اندیشی صحیح منجر به تغییر شرایط زیست محیطی این تالابها خواهد شد. در پاسخ به تهدیدهای ایجاد شده و بروز تغییرات شدید اکولوژیکی در تالابهای کشور که هشدار کارشناسان بین المللی را نیز در پی داشته است، سازمان حفاظت محیط زیست کشور از چهار سال پیش به این سو با همکاری مؤسسات بین المللی فعال در زمینه محیط زیست، دست به اجرای طرح ویژه ای برای نجات تالابهای ایران زده است. به گفته مدیر ملی طرح، حفاظت از تالابهای ایران به طور عمده بر مدیریت تالابهای کشور با رویکرد اکوسیستمی استوار است و هدف از فعالیتهای جاری در طرح حفاظت از تالابهای ایران که طرحی بین المللی است که سازمان حفاظت محیط زیست به عنوان هماهنگ کننده ملی آن را با حمایت برنامه عمران ملل متحد (UNDP) و تسهیلات جهانی محیط زیست (GEF) اجرا می نماید، برنامه ریزی مدیریت اکوسیستمی برای دو تالاب کشور یعنی ارومیه و تالاب پریشان با مشارکت دستگاههای مربوطه و مشارکت مردم بوده است و طبق برنامه ریزیهای انجام شده قرار است هر سال یک تالاب دیگر به عنوان سایت تکرار براساس تجارب و مطالعات انجام شده در مورد دو سایت ارومیه و پریشان اضافه شود که تجربه به دست آمده از این دو تالاب در تالابهای دیگر به ترتیب به مورد اجرا گذاشته می شود و طرح به این ترتیب گسترش می یابد.

ایده طرح حفاظت از تالابهای ایران، با احساس نیاز سازمان حفاظت محیط زیست به تغییر نگرش در زمینه مدیریت زیست بومهای تالابی و با هدف بسط و گسترش مدیریت جامع زیست بومی در اکوسیستمهای تالابی شکل گرفت. «اگر تصمیم گیران و جوامع محلی از ارزشها و فواید مناطق حفاظت شده تالابی آگاه شوند و در فرآیند مدیریت اکوسیستمهای تالابی سهیم گردند از مدیریت پایدار این زیست بومهای ارزشمند حمایت خواهند کرد» (۹).

محور فعالیتهای سازمان حفاظت محیط زیست همچنین شامل:

آبهای ساحلی می‌باشد که در ایران به علت شدت فعالیتها و اجرای طرحهای عمرانی وجود بخشی نگری فرهنگ قانون گریزی و ناهماهنگی بین بخشهای مختلف و عدم وجود طرحهای آمایش سرزمین بسیار وسیع و عمیق است. به این ترتیب با قضاوت عادلانه از عملکرد دولتها در خصوص مدیریت محیط زیست به شاخصهای تخریب سرزمین و محیط زیست در کشور باید گفت که رودخانه های کشور روز به روز آلوده تر می‌شوند (اعم از فیزیکی - شیمیایی و بیولوژیکی)، تالابها در حال تهدید و نابودی هستند، اکثر گونه های گیاهی و جانوری کشور در آستانه تهدید انقراض نسل هستند، سواحل کشور به عنوان ارزشمندترین اکوسیستمهای حیاتی، به صورت صحیح مدیریت نمی‌شوند، تغییرات نابجای کاربری اراضی زراعی، جنگلی و مرتعی در حال افزایش است که همه شاخصهای فوق حکایت از زوال تدریجی و جهت گیری به سوی نابودی محیط زیست و تنوع زیستی کشور دارد.

یکی از شواهد موجود در این زمینه تالاب شادگان است که در میان تالابهای فهرست شده در سایت رامسر در ایران وخیم ترین وضعیت را دارد. تالاب شادگان با داشتن تنوع بالای جانوری و گیاهی که در صورت حفاظت می‌توانست به یکی از مهمترین قطبهای گردشگری ایران تبدیل شود، هم اکنون در حال تبدیل شدن به بزرگترین فاضلاب ایران است. تالاب شادگان در مسیر یکی از بزرگترین و مهمترین مسیرهای کوچ پرندهگان مهاجر قرار گرفته است. بسیاری از پرنده های مهاجر شمالی در کوچ سالانه خود از این تالاب به عنوان مقصد نهایی استفاده کرده و به زادآوری می‌پردازند و براساس اطلاعات موجود تخریب این تالاب از زمانی آغاز شد که در تابستان ۷۹ و پس از درگیری در شهرستان آبادان و خرمشهر به دلیل شوری آب، مسئولان طرح توسعه نیشکر پسابهای صنعتی طرح را به سمت تالاب شادگان هدایت کردند. به علاوه وضعیت تالابهای شورگل، یادگارلو و درگه سنگی که محل زیست بسیاری از پرندهگان مهاجر است به دلیل خشکسالیهای پی در پی، تغییر کاربری و احداث سازه های آبی، بحرانی شده است. از موارد مهم دیگر در خصوص دریاچه ارومیه این که آن یکی از

کانونهای جوجه آوری پرندهگان مهاجر نظیر فلاینگو و پلیکان سفید است و در حال حاضر به عنوان پارک ملی تحت حفاظت قرار دارد. با این حال از مهمترین عوامل تهدید دریاچه ارومیه می‌توان به احداث سدهای متعدد در رودخانه‌های منتهی به دریاچه اشاره کرد که به همراه خشکسالیهای سالهای اخیر باعث کاهش شدید ورودی آب به دریاچه و پسروری آن گردیده است به طوری که دهها هزار هکتار نمک زار در اطراف آن پدید آمده است. همچنین عملیات احداث بزرگراه شهید کلانتری که از وسط دریاچه ارومیه عبور کرده و شهر ارومیه را به تبریز متصل می‌کند یکی از مشکلات اصلی این دریاچه است. این جاده باعث قطع ارتباط طبیعی نواحی شمالی دریاچه با قسمتهای جنوبی شده و از آنجا که ۸۶ درصد از آبهای ورودی به دریاچه از ناحیه جنوبی بزرگراه وارد آن می‌شود این عامل باعث تفاوت در خصوصیات فیزیکی و شیمیایی، به ویژه رژیم رسوب گذاری نواحی شمالی و جنوبی دریاچه شده است. از سایر عوامل تهدید کننده تالاب می‌توان به دفع فاضلابهای شهرها و روستاهای اطراف که به طور مستقیم از طریق رودخانه ها به دریاچه می‌رسند و همچنین گسترش شهرکهای توریستی و سیاحتی در اطراف دریاچه اشاره کرد. همچنین کشاورزی بدون ضابطه و مصرف بیش از حد کود و سم و آب از عوامل دیگر تهدید دریاچه به حساب می‌آیند (۱۲ و ۱۱).

- **تطبیق با ماده ۳ کنوانسیون:** به استناد بند ۲ ماده ۳ کنوانسیون رامسر هریک از طرفهای متعاقد می‌بایست تدابیر لازم را جهت کسب اطلاع در اسرع وقت ممکن از تغییرات شرایط اکولوژی که بر اثر تحولات تکنولوژیک آلودگی یا سایر تصرفات انسانی در تالابهای واقع در سرزمین خود و مندرج در فهرست پدید آمده یا در شرف پدید آمدن می‌باشد و یا وقوع آن امکان پذیر است اتخاذ نماید. این در حالی است که ایران جزو کشورهایی است که از با ارزش ترین تالابها در محیط طبیعی برخوردار است اما اقدامات حفاظتی و کنترلی دولت و NGO ها نتوانسته است آن چنان که باید نسبت به حفظ و نگهداری از این منابع پرارزش در سطح جامعه مفید و مؤثر واقع شود و هر

گرچه مسئولان دستگاههای مسئول به ویژه سازمان محیط زیست در بحث تالابها طرحهای نسبتاً قابل قبولی را در بخش مطالعات و کنترل آغاز کرده اند اما واقعیت این است که نوعی رخوت و کم توجهی به مسأله تالابها در کشور حکم فرماست و راه برون رفت از این معضل، ایجاد نوعی نگاه بین بخشی و برانگیختن عزم ملی برای نجات تالابها از مشکلات فعلی است و در صورتی که دولت ایران برای خروج این تالابها از بحران اقدامی نکند با عواقب ناگوار آن روبرو خواهد شد گرچه اثرات تخریب در چنین ابعادی، در قیاس با ثبت تالابها در فهرست کشورهای ناتوان در مدیریت تالابها از ابعاد و اثرات سوء بیشتری برخوردار است. واکنش در این سطح بدان سبب است که حقوق بین الملل برخلاف حقوق داخلی، فاقد ساز و کارهای قوی و کارآمد و ضمانت اجراهای کیفی مناسب برای پیشگیری، کاهش یا کنترل تخریب محیط زیست است.

از طرف دیگر با توجه به این که اکوسیستمها سالانه حداقل ۳۳ تریلیون دلار ارزش خدماتی به وجود می آورند، بر این اساس ۴/۹ تریلیون دلار از این مبلغ تنها از طریق تالابها تأمین می شود. به این ترتیب محرومیت از ارزشهای اقتصادی و اکولوژیک تالابها به سبب تخریب آنها، خود بالاترین تنبیه است. شاید مهم ترین نتیجه قرار گرفتن ۷ تالاب بین المللی از ۲۲ تالاب ثبت شده در کنوانسیون رامسر این باشد که به ما نشان دهد تا چه حد از محیط زیست پیرامونمان غافل مانده ایم و قادر به مدیریت صحیح بر تالابهای کشورمان نیستیم و در واقع این فهرست معیاری است برای آن که بدانیم در کجا قرار داریم. تالابهای «شورگل، یادگار لو و درگه سنگی»، «مجموعه تالاب انزلی»، «آلاگل، آماگل و آجی گل»، «شادگان، خورالامیه و خورموسی»، «نیریز و کمیجان»، «انتهای جنوبی هامون پوزک» و «هامون صبری و هامون هیرمند» ۷ تالابی هستند که در معرض تغییرات اکولوژیک بوده و در فهرست «مونترو» رامسر قرار گرفته اند (۱۳).

– **استنتاج تطبیقی با ماده ۴ کنوانسیون:** کنوانسیون رامسر در بند ۲ ماده ۴ بیان می کند چنانچه یکی از طرفهای متعاقد در مواردی که منافع ملی او فوراً ایجاب می کند تالابی را که در

سال که می گذرد یک یا چند تالاب از منابع زیست محیطی کشورمان در لیست سیاه مونترال به عنوان تالابهای آسیب دیده ثبت می شود و با وجود این که جمهوری اسلامی ایران دارای ۲۲ تالاب بین المللی در بین کشورهای عضو کنوانسیون رامسر می باشد این تالابها در اثر سیاستهای غلط آبرسانی، آلودگیها و برنامه های نفتی، هدایت فاضلاب صنعتی، در حال نابودی است و هر روز لیست سیاه پیمان مونترال با ورود نام تالابهای ایرانی سیاهتر می شود. در کشور ما ایران از ۲۲ تالاب موجود در فهرست کنوانسیون رامسر تعداد ۷ تالاب در کرانه های خزر (گیلان، مازندران، گلستان)، ۵ تالاب در کرانه خلیج فارس (هرمزگان، خوزستان) ۱ تالاب در کرانه های دریای عمان، ۱ تالاب مرزی و ۹ تالاب نیز در استانهای غیر ساحلی قرار دارد.

بررسیها نشان می دهد بسیاری از تالابهای کشور که بخش زیادی از آنها در سطح بین المللی نیز شناخته شده است در اثر سوء مدیریتها در بخش حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی کشور در معرض نابودی و خشک شدن یا تبدیل به منجلاب و باتلاقهای بی ارزش است که، نابودی پرندگان نادر و در معرض انقراض با صدور مجوزهای قانونی شکار، از مناطق پرآب به کم آب، سیاستهای راهسازی با هدف کوتاه کردن مسیر، اجرای طرحهای کشاورزی «آب بر» و بهره گیری از تالاب به عنوان مخزن آب کشاورزی در دسترس، وارد کردن گونه های غیر بومی گیاهی و جانوری، احداث و توسعه مزارع پرورش میگو از شاخص ترین خطرات و عوامل تهدیدکننده تالابهای ایران به شمار می رود. به عنوان نمونه تالاب بین المللی نیریز و کمجان که در لیست مونترو قرار گرفته اند امروز با خطرات جدی از جمله خشک کردن بخشهای وسیعی از تالاب برای کشاورزی، سدسازی در قسمت بالا دست و تخریب پوشش گیاهی مواجه است و یا تالاب هامون در سیستان و بلوچستان از دیگر تالابهای بین المللی کشور است ولی طی سالهای اخیر زهکشی آب تالاب برای کشاورزی، ورود گونه های غیر بومی نظیر کپور آمریکایی، پرورش میگو، احداث سد در بالا دست رودخانه هیرمند در افغانستان موجب کاهش دبی آب و خشک شدن آن شده است.

در بسیاری از تالابها با هدف کوتاه کردن مسیر اجرای طرحهای کشاورزی «آب بر» بدون توجه به قانونمندی اقلیمهای خشک و بهره گیری از تالاب به عنوان مخزن آب کشاورزی در دسترس، طراحی برنامه های گردشگری ناپایدار در کنار یا در دل تالاب بدون درک اثرات سوء آن در اکوسیستمهای حساس و شکننده تالاب نظیر برنامه دو طرح «شهر ونیزی» در تالاب شادگان و گمیشان، وارد کردن گونه های غیر بومی گیاهی و جانوری به تالابها و برهم زدن تعادل طبیعی این گونه محیطها احداث و توسعه مزارع پرورش میگو را نیز افزود که در بسیاری از این موارد منجر به نابودی کامل و مرگ این کنونهای حیات شده است.

- **تأثیر سیاستهای اقتصادی بر تخریب تالابها:** از طرفی بسیاری از تالابهای ایران به دلیل نداشتن ارزش اقتصادی زود بازده قربانی ماده پرارزش زود بازده ای به نام نفت یا همان طلای سیاه می شوند. در مورد تالاب هورالعظیم که در منتهی الیه رودخانه کرخه، سرزمین ایران و عراق قرار دارد از رودخانه های دجله، فرات و کرخه تغذیه می کند طی سالهای گذشته ترکیه و عراق با احداث بیش از ۳۰ سد بزرگ روی رودخانه های دجله، فرات و اجرای پروژه های انتقال آب تا حد زیادی موجب کاهش مساحت این تالاب شدند. اجرای طرح توسعه ای میدان نفتی آزادگان، ایجاد چندین حلقه چاه تزریقی و تولیدی و احداث جاده های دسترسی به تالاب توسط شرکت نفت ایران بدون انجام ارزیابی زیست محیطی، موجب از بین رفتن قسمت جنوبی تالاب شده است و عملیات نفتی در بخش شمالی نیز ادامه دارد. همچنین احداث خطوط لوله انتقال و تأسیسات استحصال و توسعه راهها و چاههای نفتی نیز هر روز بر میزان آلودگیها و تخریب تالاب می افزاید.

با توجه به اینکه درآمد اصلی کشور متکی به فروش نفت بوده و با این استدلال که به نوعی اقتصاد کشور مدیون پول نفت است، مسئولان امر از آلودگیها و تخریبهای ناشی از حفاریها و ایجاد پالایشگاههای نفتی چشم پوشیده و یا با ارفاق اجازه پیشبرد برنامه های نفتی بدون در نظر گرفتن مصالح زیست محیطی را می دهند و این ادعا را می توان به عینه در

فهرست درج شده است حذف نماید و یا وسعت آن را کاهش دهد مکلف است تا حد امکان کمبود حاصله در این تالابها را جبران و به خصوص قرقهای طبیعی دیگری را به میزانی معادل با محل زیست قبلی برای پرندگان آبی و حمایت از آنها در همان منطقه یا در محل دیگر ایجاد نماید. که در این رابطه متأسفانه عملکرد سازمان حفاظت محیط زیست بسیار ضعیف می نماید به گونه ای که با وجود اینکه کشور ایران از جمله پیشگامان کنوانسیون رامسر می باشد ولی تاکنون اقدامی در این زمینه صورت نپذیرفته است.

- **مسائل ناشی از بهره برداری از تالابها:** دولتهایی که عضو کنوانسیون می باشند علاوه بر وظایف عمومی شامل افزودن ملاحظات مرتبط با حفاظت از تالابها در برنامه ریزیهای بهره برداری از زمین به استناد بند ۱ ماده ۲ کنوانسیون متعهد به ترویج بهره برداری معقولانه از تالابها در کشور می باشند. در این راستا اقداماتی چون جلوگیری از ورود گونه های مهاجم غیربومی و توجه به رهنمودهای کنوانسیون رامسر در زمینه بهره برداری معقولانه، ضروری خواهد بود. در راستای هدف کنوانسیون به منظور اجرای مؤثر بهره برداری معقولانه از تالابها کنوانسیون رامسر توصیه ها و رهنمودهایی را در این زمینه به متعاهدین پیشنهاد می نماید (۱). این رهنمودهای اجرایی عبارتند از:

- سیاستهای ملی تالاب را با قید تجدیدنظر در ساختار اساسی و قانونگذاری موجود خود پذیرا شوند.

- برنامه های ایجاد فهرستهای تالاب، تحقیق و تعلیم و تربیت، آگاهی و آموزش همگانی را وسعت بخشند.

- در مکانهای تالابی، طرحهای مدیریت تکامل یافته را تا حد امکان توسعه دهند.

با انطباق موارد فوق با عملکرد ملی چنانکه پیشتر نیز به آن پرداخته شد عدم وجود برنامه آمایش سرزمین و پیاده کردن برنامه های بخشی از جمله مهمترین عوامل تهدید تالابهای ایران است. به این موارد می توان اجرای سیاستهای راهسازی

دیگر از مهمترین چالشها در مسیر حفاظت محیط زیست و توسعه آن در ایران است. کمبود مطالعات و تحقیقات از جمله چالشهای محیط زیست کشور می‌باشد و شناخت ساختار و روابط پیچیده بین اجزای مختلف محیط زیست بدون انجام تحقیقات گسترده و عمیق امکانپذیر نیست، به طوری که اغلب وظایف سازمان محیط زیست پژوهشی و مطالعاتی بوده و این در حالی است که ابتدایی ترین ساز و کار انجام پژوهش یعنی اعضای هیأت علمی و مراکز تحقیقات تخصصی در این سازمان ضعیف است. این در حالی است سازمان حفاظت محیط زیست یکی از مشکلات و موانع را در این زمینه کمبود دوره های آموزش تخصصی تکمیلی و آموزشهای میدانی برای کارشناسان و دست اندرکاران تالاب و نحوه استفاده از تکنولوژی های جدید می‌داند.

این در حالی است که در ردیف «د» بند «الف» ماده ۶ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست تنظیم و اجرای برنامه های آموزشی برای عموم در زمینه حفظ محیط زیست و به صورت غیرمستقیم تالابها نیز از وظایف و اختیارات سازمان حفاظت محیط زیست شناخته شده است.

به نظر می رسد راه خروج تالابها و به طور کلی محیط زیست کشور از بحران، در گرو طراحی و پیاده کردن ساز و کارهای آموزشی و به کار بردن روندی دموکراتیک در فرآیند تصمیم گیری درباره محیط زیست با مشارکت فعال تمامی ذینفعان می‌باشد.

- **تعارض قوانین:** با بررسی و تجزیه و تحلیل موارد قانونی در خصوص تالابها مشخص می‌گردد که نوعی ابهام و موازی کاری در مسئولیت تعیین حریم تالابها و ابهام مهمتر در تعاریف موجود در قانون اراضی مستحدث و ساحلی (مصوب ۱۳۵۴) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست، قانون توزیع عادلانه آب و آیین نامه اجرایی آن و آیین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره برداری از منابع جمهوری اسلامی ایران و آیین نامه اجرایی ماده ۶۳ قانون برنامه چهارم مصوب ۱۳۸۳ در مقایسه با قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون رامسر وجود دارد. به طوری که وزارت نیرو به استناد آیین نامه اجرایی قانون توزیع

سطح بسیاری از زیستگاهها و منابع طبیعی کشور از جمله تالابها مشاهده کرد. از سوی تالابهای دیگر کشور که اغلب آنها نیز در سطح بین المللی شناخته شده هستند از قبیل مصب رودخانه گز و حراء، گمیشان، دریاچه پریشان و دشت ارژن، آب بندان فریدون کنار، مصب رودخانه های شور و شیرین و میناب دریاچه های شورگل، یادگارلو و دورگه سنگی، امیر کلاویه، دریاچه قویی، جزیره شیدور، کولاب بندر کیشهر و دهانه سفید رود و قوریگل نیز توسط عوامل مخاطره آمیز مختلف اما مشابه مانند پرورش میگو، طرحهای نفتی، چرای دام، پروژه های راه سازی، تبدیل تالاب به اراضی کشاورزی، ورود فاضلاب، سدسازی، وارد کردن گونه های جانوری و گیاهی غیربومی در معرض خطر و نابودی قرار دارند.

واقعیت آن است که وضعیت کنونی محیط زیست ایران ناشی از نبود نگرش جامع، آینده نگر و کلان در این حوزه است که شامل حال تالابهای ما نیز شده است. فعالیتهای وزارتخانه های صنایع و معادن، نیرو و کشاورزی بیشترین تهدید و تخریبهای زیست محیطی را برای اکوسیستم شکننده و حساس تالابهای ایرانی به همراه دارد که البته با تشکیل کمیته مدیریت جامع تالابها هر یک از این وزارتخانهها با ارایه طرحهای جدیدی در حال کاهش تخریبها هستند. از جمله اقدامات وزارت نیرو در این زمینه ایجاد محدودیت در برداشت آب، دقت در احداث و عملکرد سدها، ارتقای راندمان آبیاری با شیوههای جدید است و همچنین وزارت جهاد کشاورزی به دنبال توسعه روشهای مبارزه تلفیقی و بیولوژیک و جلوگیری از ورود سموم به تالاب و همچنین جلوگیری از تغییر کاربری مزارع برنج اطراف تالاب است. به طور کلی در شرایطی که هر یک از دستگاههای یاد شده در پی تحقق اهداف «بخش مربوط به خود» است انتظار می‌رود بیشتر از این نیز نمی‌توان داشت. این «بخش مربوط به خود» انگاره ای مخرب است و مادام که چنین تفکری بر گردانندگان این بخشها حاکم باشد باید منتظر خبرهای ناگوارتر در مورد محیط زیست ماند.

- **کمبود آگاهیهای عمومی:** از سوی دیگر سطح پایین آگاهیهای زیست محیطی عمومی و ضعف مشارکت عمومی یکی

زیست کشورمان باشیم که می‌تواند در زندگی ما نیز نقش اساسی ایفا کند.

یکی از موارد مهم قابل بحث در مدیریت تالابها نقش مؤثر قانون ویژه و خاص در جهت نیل به حفاظت جامع و استفاده معقولانه از تالابهاست. به این معنی که استفاده پایدار و معقولانه بدون چارچوبهای قانونی و رسمی مناسب نمی‌تواند در سطوح ملی و محلی به طور مؤثر ارتقا یابد. قوانین موضوعه و قوانین معمولی مقرراتی برای انجام امور و تعیین مالکیت و حقوق استفاده کنندگان از سرزمین، آب و منابع طبیعی و نیز وضع مالیات ایجاد نموده است. این قانون می‌تواند برای ارزیابی و کنترل فعالیتها و نیز توسعه که می‌تواند اثری سوء بر تالابها داشته باشد، برای تنظیم استاندارد جهت به حداقل رسانی اختلال در منابع سرزمین، برای پایش انطباق و نیز برای تنبیه اعمال غیرقانونی مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به این که اخیراً برنامه راهبردی رامسر اعضا را در صورت نیاز به اصلاح قوانین، نهادها و امور ملی و فوق ملی به بازنگری قوانین جهت حصول اطمینان از به کارگیری دستورالعمل استفاده پایدار و معقولانه فراخوانده است. این امر می‌تواند کمک مؤثری در جهت ایجاد قوانین کاربردی در این زمینه محسوب شود. در عین حال با توجه به این که تالابها دامنه وسیعی از انواع زیستگاهها (نظیر غارها، دلتاها و صخره های مرجانی را شامل می‌شوند و سیستمهای پویا از نظر تنوع فضایی و زمانی می‌باشند و خصوصیت مشترک آنها وجود آب به صورت فصلی و یا دائمی است و حفظ خصوصیات بوم شناسی آنها به کمیت و کیفیت مناسب ذخیره آب بستگی دارد و این مطلب به ندرت در قوانین و برنامه ریزیها انعکاس می‌یابد باعث می‌شود تالابها مانند سایر مناطق طبیعی در نظر گرفته شوند و قوانین تالابها اغلب دارای خصوصیات از قبیل خلاء، همپوشانی، تضاد، ایجاد عدم اطمینان میان مالکان، استفاده کنندگان و عوامل اجرایی تالابهاست. به طور کلی ضعف قوانین کاربردی و چارچوبهای قانونی در زمینه پوشش دهی منابع تالابی (با توجه به این که پرندگان مهاجر بیشتر از زیستگاهها و منابع ژنتیکی مورد تهدید هستند) و همچنین عدم وجود معیارهای قانونی برای مدیریت

عادلان آب مسئولیت تعیین حریم مردابها، برکه ها و دریاچه ها را متوجه آن وزارتخانه می‌داند در حالی که در قانون اراضی مستحدث و ساحلی تعیین حریم و اراضی مستحدث تالابها و دریاچه ها مدنظر می‌باشد که وزارت جهاد کشاورزی مسئول تدوین و ارائه آیین نامه آن می‌باشد. لذا در نهایت آیین نامه پیشنهادی کمیته مشترک سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت جهاد کشاورزی در کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست در جلسه مورخ ۸۶/۱۱/۲۸ به استناد تبصره «۲» ماده «۲» قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۵۴ - تصویب گردید و در نهایت مقرر شد تعریف تالاب مطابق بند «۱» ماده «۱» کنوانسیون رامسر مدنظر قرار گیرد. همچنین در آیین نامه اجرایی قانون توزیع عادلانه آب تداخل وظایف و مشکلاتی وجود داشت که در آیین نامه جدید اصلاح گردیده است. در آیین نامه اجرایی تبصره «۲» ماده «۲» قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۲۸ که برای اولین بار اولویت تالابهای ثبت شده در کنوانسیون رامسر مدنظر قرار گرفته است وظایف وزارت نیرو و وزارت جهاد کشاورزی و سازمان محیط زیست تفکیک گردیده است که اقدامی مؤثر در راستای حفاظت از تالابهای کشور می‌باشد.

همچنین با بررسی ماده ۱۶ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست در رابطه با تالابها در می‌یابیم که متأسفانه با توجه به این که تمامی تالابهای متعلق به دولت در اختیار سازمان حفاظت محیط زیست قرار گرفته است و سازمان قائم مقام قانونی در بهره برداری از تالابها (به استثنای مرداب انزلی که تحت حمایت سازمان شیلات قرار دارد و قوانین شیلات بر آن حاکم است) و املاک مذکور معرفی شده است ولی این قائم مقام بودن سازمان امری نسبی است و نه مطلق و مشمول امور واگذاری عین املاک و اراضی نمی‌گردد بلکه فقط به اعمال حاکمیت در این زمینه اشاره دارد. با توجه به این که تالابهای کشور در وضع ناگواری قرار دارد و خطر تخریب و تغییر اکوسیستم آنها را تهدید می‌کند، پس اگر مدیریت جامعی در این تالابها اعمال نشود باید منتظر تغییرات اساسی در محیط

صحیح تالابها امری است که می‌بایست با توجه به اهمیت ویژه تالابها مورد بررسی قرار گیرند.

منابع

۱. نامداری، مژگان، ۱۳۷۸. «کنوانسیون رامسر»، دانشگاه آزاد اسلامی.
۲. محرم نژاد، ناصر، ۱۳۸۵. «مدیریت و برنامه ریزی محیط زیست»، نشر مؤلف.
۳. دفتر حقوقی و امور مجلس، ۱۳۸۳. «مجموعه قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست ایران»، جلد دوم، چاپ دوم، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست.
۴. کرمانی، محبوبه، ۱۳۸۲. «معرفی کنوانسیون رامسر» فصلنامه علمی سازمان حفاظت محیط زیست، شماره ۳۴.
5. [www. Ramsar. Org](http://www.Ramsar.Org) , website of ramsar Convention.
۶. صادقی زادگان، صادق، ۱۳۸۲. «کنوانسیون تالابها»، چاپ دوم، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست.
۷. دفتر بخش مهندسی رودخانه و سواحل، شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب کشور، وزارت نیرو.
۸. دفتر حقوقی و امور مجلس، ۱۳۸۳. «مجموعه قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست ایران»، جلد اول، چاپ دوم، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست.
9. [www. Iranwetlands. Ir](http://www.Iranwetlands.Ir).
۱۰. دفتر تالابها، ۱۳۸۶. «پشتوانه قانونی تالابهای ایران»، سازمان حفاظت محیط زیست.
۱۱. باقرزاده کریمی، مسعود و مهبد روحانی رانکوهی، ۱۳۸۶. «راهنمای تالاب های ایرانی ثبت شده در کنوانسیون رامسر»، چاپ اول، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست.
12. [www. Irandoe](http://www.Irandoe)
13. [www. Moe . org](http://www.Moe.org).

زیست محیطی کمیت و کیفیت آب و پایش مؤثر و عدم وجود روبه های الزامی و ضمانت اجرایی کافی به چشم می‌خورد. یکی از مشکلات موجود در بحث بهره برداری از تالابها، این است که قوانین و مقررات موجود، امکانات و اختیارات متعددی را برای بهره برداری از تالابها، در اختیار دستگاهها و ارگانهای مختلف قرار داده است. از این رو در برنامه ریزیهای جاری برای اعمال مدیریت اکوسیستمی تالابها می‌بایست با راهکارهای مختلف این دستگاهها و ارگانها را نیز در اجرا و طراحی برنامه درگیر کنیم. این مشارکت و همکاری دستگاهها نوعی ضمانت اجرایی برای اجرای مقررات آینده تالابها از سوی این ارگانها و نهادها در پی خواهد داشت زیرا وقتی برنامه مدیریت با مشارکت و توافق آنها نوشته می‌شود در اجرا نیز آنان را متعهد می‌کند. این مشارکت براساس نوعی تعامل متقابل است و به هیچ وجه دستورالعملی را به این دستگاهها و یا مردم دیکته نمی‌کند بلکه از طریق مشارکت آزاد و تعامل دو طرفه صورت می‌گیرد(۵).

نتیجه گیری

به طور کلی وضعیت حفاظت و حمایت از تالابها در ایران روند مساعدی ندارد. کمیته ملی کنوانسیون رامسر به دلیل نداشتن بودجه، قدرت اجرایی ندارد و نتایج عملکرد این کمیته تنها در حد تئوری است. بسیاری از تالابها مانند تالاب میانکاله با اینکه در کنوانسیون رامسر به ثبت رسیده اند، اعتبارات چندانی برای حفاظت و مدیریت آنها پیش بینی نشده است، این در حالی است که برخی از سازمانها، مؤسسات و شرکتهای دولتی با اخذ وامهای کلان جهت بهره برداری اقتصادی این گونه زیستگاههای ارزشمند آبی را در معرض خطر انقراض قرار داده اند. بنابراین وضعیت موجود نشان می‌دهد که ما از میان مفاد مندرج در کنوانسیون رامسر فقط به ثبت تالابهای کشورمان اقدام کرده ایم و نه حفاظت و نگهداری از این مناطق که نه تنها برای ایران، بلکه برای کل دنیا دارای ارزشهای ویژه است. متأسفانه تصمیمهای غلط و برخوردهای نامناسب با مشکلات از سوی مسئولان به نابودی تالابهای کشور دامن زده و در مجموع خلاء قانونهای کاربردی و مدیریت